

УДК 94:341.44-058.64(470:73)»1979»

Наталія Данилів

РАДЯНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ОБМІН В'ЯЗНЯМИ 1979 Р.: ПЕРЕДУМОВИ, ОСОБЛИВОСТІ ТА НАСЛІДКИ

У статті досліджено причини, особливості та наслідки обміну в ніч із 27 на 28 квітня в 1979 р. п'ятьох радянських дисидентів на двох шпигунів, затриманих і засуджених у США. Значну увагу приділено висвітленню діяльності радянських політв'язнів – Олександра Гінзбурга, Едуарда Кузнецова, Марка Димшиця, Георгія Вінса, Валентина Мороза до обміну.

Ключові слова: обмін, політв'язень, шпигун, СРСР, США, переговори, Олександр Гінзбург, Едуард Кузнецов, Марк Димшиц, Георгій Вінс, Валентин Мороз.

Постановка проблеми. Обмін в'язнями – домовленість сторін, які перебувають у ворожому стані, про одночасне звільнення в'язнів: шпигунів, полонених, політичних в'язнів. Обмін в'язнями в міжнародному праві регламентується Женевськими конвенціями, проте як явище в історії інтернаціональних відносин насправді доволі рідкісне, особливо, у мирний час. Один із подібних перших обмінів відбувся у 1976 р., коли в заміну на генерального секретаря комуністичної партії Чилі Луїса Корвалана з СРСР у Швейцарію був висланий радянський дисидент Володимир Буковський. Проте один із найрезонансніших обмінів відбувся 27–28 квітня 1979 р. на летовищі ім. Кеннеді у Нью-Йорку. П'ятьох радянських політв'язнів: Олександра Гінзбурга, Едуарда Кузнецова, Марка Димшиця, Георгія Вінса, Валентина Мороза обмінювали на двох радянських шпигунів: Рудольфа Черняєва та Вальдіка Енгера.

Мета статті: проаналізувати причини і процедуру обміну п'ятьох радянських ув'язнених на двох радянських шпигунів, затриманих у США, який відбувався в ніч з 27 на 28 квітня у 1979 р.

Завдання роботи: розглянути життя і діяльність, а також причини ув'язнення В. Мороза, Е. Кузнецова, М. Демшиця, П. Вінса, О. Гінзбурга; проаналізувати причини домовленості двох держав щодо здійснення акту обміну; поетапно охарактеризувати особливості процесу підготовки та власне обміну радянських ув'язнених на радянських шпигунів.

Історія досліджень. Дотичних до нашого дослідження питань у свій час торкалися Вальтер Заватський [9], Валерія Енгель [20], Вахтанг Кіпіані [10; 11], Інна Аролович [2]. У їхніх книгах чи статтях можна знайти опис особливостей життя радянських євреїв у той чи інший період. Основою джерельної бази нашого дослідження є матеріали збірників документів радянського [1; 3; 6] та американського походження [25]; спогади учасників чи очевидців тих подій, наприклад, президента США – Джиммі Картера [23], Едуарда Кузнецова [13]; інтерв'ю Едуарда Кузнецова для Юліана Кошаровського [12], дочки Георгія Вінса з Тетяною Головіною [7]. Найважливішим та найдоступнішим джерелом виявилися десятки американських, зокрема Washington Post [22; 24] та діаспорних, особливо українських, газет [4; 5; 21].

* * *

23 квітня 1979 р. у Вашингтоні відбулася півгодинна таємна розмова між послом СРСР у США Анатолієм Добриніним і радником із національної безпеки США Збігневом Бжезінським. Сторони обговорювали можливість обміну радянських ув'язнених на радянських шпигунів. Серед потенційних арештантів згадували Валентина Мороза, Марка Димшиця, Едуарда Кузнецова, Георгія Вінса, Олександра Гінзбурга – кожен із них був ув'язнений і відбував покарання у радянських таборах [27, р. 1]. Рудольф Черняєв та Вальдік Енгер – формально працювали в Секретаріаті ООН, а фактично виявилися розвідниками-шпигунами, котрі збирали розвідувальну інформацію про військове оснащення США [26, р. 1]. Як тільки про цей факт дізналися спецслужби США, Р. Черняєва і В. Енгера було негайно затримано, а згодом засуджено на 50 років. Радянське керівництво зобов'язалася визволити своїх громадян, запропонувавши, як альтернативний варіант, переговори.

На переговорах, які відбувалися у декілька етапів, було порушено питання обміну: коли саме він має відбутися, у якому місці його проводити і найважливіше питання, яке вирішувалось у дискусіях, на кого обмінювати.

Зваживши всі «за» і «проти», у СРСР погодилися відпустити осіб, котрі вже не становили реальної загрози для режиму. Варто також взяти до уваги й той момент, що представники Радянського Союзу в цьому конкретному випадку не мали переваги у веденні довготривалих дискусій, оскільки шпигунами виявилися представники саме цієї країни. Таким чином, під суспільним тиском у країнах Заходу – від мітингів до звернень американських політиків, вибір було здійснено.

Одним із тих, кому пощастило бути в п'ятірці, виявився Валентин Мороз (1936 р. н.) – відомий український історик і публіцист. Уперше арештований під час серпневих репресій 1965 р. проти української інтелігенції. Засуджений за ст. 62 КК УРСР (антирадянська агітація і пропаганда) до 4 років таборів. Після звільнення і перебування на волі протягом дев'яти місяців його арештували знову 1 червня 1970 р. Приводом стала праця під назвою «Репортаж із заповідника ім. Берії» [3]. Новий арешт В. Мороза, закритий судовий процес із порушеннями процедури, а також чималий вирок – 9 років ув'язнення і 5 років висилки, викликали гостру негативну реакцію не лише в Україні, але й за її межами. На захист В. Мороза виступили Іван Дзюба, В'ячеслав Чорновіл, Іван Світличний, Зиновія Франко, Євген Сверстюк [18]. У в'язниці В. Мороз не випадково потрапив до співкамерника-злочинця, котрий згодом порізав загостреною ложкою йому живіт. Після тюремної лікарні В. Мороза перевели, за його ж проханням, у камеру-одиночку. У своєму інтерв'ю І. Гель розповідає, що В. Мороз час від часу влаштовував голодування, Е. Кузнецов, зі своєю групою «самольотчиків» (про яких розповідається нижче) протестували проти цього: «Нехай Мороз припинить голодівку, вона нічого не дає, Ви тільки дискредитуєте голодівку, бо Ви тримаєтесь довго, інші не витримають стільки, тож вона нічого не дасть» [11]. Відомо, що В. Мороз і Е. Кузнецов дуже ворогували між собою. За вказівкою останнього ув'язнені часто вигукували різні образи в бік В. Мороза. Очевидно, що через це він став роздратованим і нервовим. Попри все, український дисидент не здавався, а постійно нагадував про себе, й надалі влаштовуючи довготривалі голодування, чутки про які долинали навіть до США і Канади, де на його підтримку відбувалися демонстрації протесту біля радянських посольств і консульств [15].

Георгій Вінс (1928 р. н.) – ще один політв'язень, котрого було звільнено у квітні 1979 р. Він народився в Росії в сім'ї американського місіонера Петра Вінса, котрого в 1937 р. розстріляли. У 1946 р. Георгій із матір'ю переїхали до Києва, де він вирішив присвятити своє життя релігійній діяльності. У 1964 р. Г. Вінс ініціював створення «Ради родичів в'язнів євангельських християн-баптистів».

Головою цієї організації протягом п'ятнадцяти років була мати Г. Вінса – Лідія [19]. Через рік громади євангельських християн-баптистів, що не схвалювали дії керівництва ВСЕХБ (штучно створеної радянським керівництвом організації), створили самостійний церковний союз і обрали керівників. Г. Вінс зайняв посаду секретаря Ради церков Євангелістських християн-баптистів.

Перший арешт відбувався у 1966 р., коли П. Вінса і М. Хорева делегували на переговори до приймальні ЦК КПРС, аби пояснити обставини затримання групи активістів. Річ у тому, що два дні перед тим близько 500 баптистів було арештовано тільки за те, що вони приїхали в Москву з відкритим листом, у якому вимагалось пояснення причини утисків християнської релігії [16]. У 1966–1969 рр. Г. Вінс відбув три роки покарання в таборах. 31 березня 1974 р. його було знову звинувачено, але вже в організації нелегально створеної Ради церков та виданні декількох статей і публікацій, у яких начебто подавалася неправдива інформація [5, с. 9]. За такі звинувачення йому присудили п'ять років таборів суворого режиму і п'ять років заслання. До цього додалась ще й конфіскація майна. На його захист виступила Ініціативна група із захисту прав людини в СРСР, зокрема академік А. Сахаров, після чого справа отримала міжнародний розголос [6].

Третім громадянином СРСР, котрого обмінювали, виявився Олександр Гінзбург (1936 р. н.). Після навчання працював над створенням поетичного збірника «Синтаксис», де помістив заборонені поетичні твори. У 1960 р. О. Гінзбург був заарештований і засуджений за «підробку документів», здавши іспити за знайомого. Фактичною причиною арешту стала його громадська діяльність [8]. У 1962 р. він вийшов на волю, проте ніяк не міг влаштуватися на постійну роботу через клеймо у паспорті – «був засуджений». У 1967 р. О. Гінзбурга вдруге заарештували за складання «Білої книги» – збірки матеріалів про процес Синявського і Данієля. У 1972 р. його

звільнили, проте всі наступні роки він піддавався постійним утискам і репресіям. Але навіть попри такі перепони він займав посаду голови Фонду допомоги політв'язням і їхнім сім'ям. 3 лютого 1977 р. в межах кампанії проти Гельсінського руху в країні О. Гінзбурга заарештували за антирадянську пропаганду, а 1978 р. суд виніс вирок – 8 років таборів особливого режиму. З протестами проти арешту О. Гінзбурга на Заході виступили А. Амальрик, В. Буковський, Н. Горбаневська, П. Літвінов, Н. Солженіцина, В. Чалідзе [1].

Інші двоє політв'язнів, Едуард Кузнецов та Марк Димшиц, котрі відбували покарання за спільно скоєний «злочин», також потрапили до п'ятірки звільнених. Євреї за походженням долучилися до єврейського національного руху. Марк Димшиц (1927 р. н.) був членом КПСС впродовж усього життя аж до свого арешту. Спочатку служив у військовій авіації, а потім працював інженером. У 1967 – 1968 рр. М. Димшиц вирішив таємно покинути Радянський Союз, а для реалізації цього задуму почав шукати однодумців [14]. Одним із таких став Едуард Кузнецов (1939 р. н.), заарештований уже на другому курсі Московського університету і засуджений на 7 років за змову з метою вбити М. Хрущова. Після звільнення новою справою його життя стала організація разом із М. Димшицом операції «Весілля». Спочатку планувалося, що значна група євреїв, котрим раніше було відмовлено у виїзді в Ізраїль, купує квитки на великий пасажирський літак (на кшталт «ТУ»), захоплює його і вилітає в Ізраїль, але від такої ідеї одразу ж відмовилися, тому що МЗС Ізраїля, щойно дізналося про підготовку подібної авантюри, категорично заборонило її. Тоді для пересування обрали інший засіб – «кукурудзяник», який виконував місцеві рейси за маршрутом Ленінград-Приозерськ [10]. Їхня мета теж змінилася: тепер вони мали добратися до Швеції чи Фінляндії і там перед пресою розповісти про реальний стан речей у СРСР, зокрема про факти недотримання базових прав людини [2]. Чи не кожен з учасників усвідомлював, що цей задум практично неможливий для реалізації: «Ситуація була доволі складна і я розумів, що швидше за все безнадійна. Нас було 16 учасників, а для пошуку тих 16-ти потрібно було переговорити з сотнею-другою. Ті, хто відмовилися, цю таємницю не особливо зберігали, та навіть серед нас... Людина створена так, що не може тримати рот на замку, нехай подружці, нехай коханцеві, але промовиться» [12]. Власне через витік інформації радянські спецслужби докладно знали про ці плани і стежили за кожним кроком ініціаторів ідеї. «Головний день» було призначено на 15 червня 1970 р. «Ми ж влаштовували пробні польоти і влада нас не арештовувала, можливо, вони і цього разу подумують, що це пробний політ», – писав Е. Кузнецов [13, с. 326]. Усі місця були викуплені, тому що втікачі зображували з себе учасників весілля, але цього разу їх таки арештували на Ленінградському летовищі, тому інша, більш відома, назва цієї події «Ленінградський процес» або «Самольотное дело». До речі, академік А. Сахаров пізніше писав, що перед затриманням московські і ленінградські кагебісти побилися, очевидно, через конкуренцію, хто саме буде здійснювати затримання.

На суді, який відбувався у Ленінграді протягом 15–24 грудня 1970 рр., учасників звинуватили у «зраді Батьківщини», «крадіжці соціалістичної власності», «антирадянській агітації і пропаганді», «намірах вбити пілотів і членів екіпажу» і т. д., проте в матеріалах не вказувалася реальна мета і причина: покинути соціалістичну Батьківщину, щоб прибути на Батьківщину історичну [10]. Проте, вирок був жорстким: 14-тьом особам присудили від 4 до 15 років ув'язнення, а М. Димшица і Е. Кузнецова – до найвищої міри покарання – розстрілу [14]. Втім, у той час у світі відбулася одна подія, яка врятувала життя ініціаторам втечі за кордон. Орієнтовно в ті ж дні світ був приголомшений терористичним актом в Іспанії: баскські терористи з ЕТА вчинили збройний напад на літак, що спричинило людські жертви. Напередодні Різдва Франциско Франко помилював терористів, замінивши страту тюремним ув'язненням. Міжнародна громадська думка домагалася від Л. Брежнєва зберегти життя Е. Кузнецову і М. Димшицу. Про це, зокрема, просили президент США Р. Ніксон і глави ще дев'ятнадцяти країн. Прецедент «кривавого каудильйо» подіяв. Суддів Верховного суду, як жартував Е. Кузнецов, висмикнули з-за святкового столу і за декілька годин до настання нового 1971 р. «державні злочинці» отримали право на життя: по 15 років позбавлення волі в таборі особливого режиму [10].

Після довгих суперечок про те, кого з засуджених радянська влада готова відпустити, виникло таке важливе питання: де саме має відбуватися обмін? А. Добринін запропонував три варіанти: Гельсінкі, Варшава, Прага. Проте З. Бжезінський наполягав, що пункт обміну має безпосередньо стосуватись двох країн, додавши, що це можуть бути міста Нью-Йорк та Москва. Після довгих роздумів посол СРСР погодився на перший варіант. Залишалось ще вибрати день тижня, а це могла бути середа або п'ятниця – дні, коли відбувалися авіаперельоти між Москвою

та Нью-Йорком [25]. Нарешті в понеділок 23 квітня радянський амбасадор дав знати З. Бжезінському, що справа полагоджена, після чого обидві сторони почали готуватися до обміну, який остаточно призначили на п'ятницю 27 квітня [4, с. 1].

До цієї дещо своєрідної та унікальної події готувалося широке коло осіб і не один день. Але щонайцікавіше – головні герої, котрі сумлінно відбували своє покарання навіть, не здогадувалися, що через якусь мить вони опиняться в зовсім іншій країні, навіть на іншому континенті вже вільними.

Ця подія отримала широкий резонанс, адже навіть президент США детально описав у своїх спогадах послідовність обміну: «Всіх п'яťох ув'язнених, кожен з яких відбував покарання у різних місцевостях СРСР, розбудили посеред ночі близько 4 год. Нічого не пояснивши, всіх відвезли до Москви, де перевдягнули у чистий одяг, повідомили про позбавлення радянського громадянства. На запитання: «Що коїться?», – охоронець відповів, що засуджені запитань не ставлять, а один з чиновників додав: «Ви щойно стали нещасною людиною, у Вас тепер нема Батьківщини! В США до Вас виявлять інтерес, але через два-три тижні Ви станете нікому не потрібні» [7]. До останнього ув'язнені не розуміли, що відбувається. «Відтак політв'язнів посадили в літак радянського «Аерофлоту», конфіскувавши раніше їхні особисті записи, статті, праці. Біля кожного з них сіли з обидвох боків співробітників КДБ, котрі уважно стежили за кожним їхнім рухом та жестом» [4, с. 4]. Якраз перед самим відльотом до салону літака зайшов представник посольства США і заспокоїв фразою, що їхні сім'ї незабаром до них приєднаються уже в США [7].

У ніч із 27 на 28 квітня 1979 р. в аеропорту ім. Кеннеді в Нью-Йорку, радянські представники здійснили запланований обмін. Р. Черняєва і В. Енгера посадили в літак, а п'яťох – відтепер, – колишніх ув'язнених, – зустріли представники держдепартаменту США, котрі привезли їх в один із дорогих готелів у центрі Нью-Йорка.

Уже наступного ранку більшість газет на перших шпальтах оповідали про цю подію, деякі засуджуючи, а інші – виправдовуючи. Зокрема, «Вашінгтон пост» писала: «Швидкість і таємничість обміну раптово змінила життя не тільки звільнених, але їх родичів та близьких. «Важко було зрозуміти і усвідомити, але він вже був в Нью-Йорку», – заявила дружина Гінзбурга» [24]. В іншій статті цієї ж газети йшлося про те, що «цей випадок унікальний, оскільки радянська сторона здійснювала обмін своїх громадян на інших своїх громадян» [22]. Доречно наголосити на тому, що якщо в американській пресі спостерігався ажіотаж із приводу цієї події, то в СРСР усе було з точністю до навпаки. Жодна радянська газета не обмовилася про факт обміну, значна частина населення або взагалі не знала жодної інформації, або задовольнялася чутками [2].

Проте загалом в американському суспільстві панували дещо інші, менш позитивні настрої. Не всі хотіли миритися з тим, що влада так просто передає двох шпигунів державі, з котрою триває «Холодна війна». Президент при тому постійно наголошував, що відбулася подія значного масштабу, адже завдяки цій угоді було звільнено п'яťох ув'язнених. «На мою думку, це найбільш значуща річ, яку ми зробили, поки я був президентом», – зазначив Дж. Картер [23, р. 151].

Після нетривалого відпочинку В. Мороз, П. Вінс, О. Гінзбург, М. Димшиц, Е. Кузнецов розпочали нове життя. На волі кожен із них наполегливо працював у сфері освіти, права чи видавництва, не забуваючи про те, що в СРСР залишилися ще сотні і тисячі таких, котрі борються за свої національні права, наражаючись на небезпеку.

Висновки. Отже, 28–29 квітня 1979 р. відбулася подія, яка отримала широкий міжнародний резонанс. Тоді на практиці було доведено, що проблеми будь-якого характеру можна вирішувати дипломатичним шляхом. США та СРСР зуміли домовитися в умовах «Холодної війни». Для СРСР цей обмін був менш вигідним, оскільки на волю йшли п'яťеро дисидентів, здатних розповсюдити непривабливу для радянського керівництва інформацію про порушення прав людини в СРСР. З іншого боку, Москва намагалась показати, що «своїх» шпигунів у біді не кидає. Натомість США у черговий раз підтвердили свою відданість питанню дотримання прав людини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Арест Гинзбурга. [Електронний ресурс] / Хроника текущих событий № 44 // Режим доступу : <http://www.memo.ru/history/diss/chr/> [20.10.2015].
2. Аролович И. «Самолотное дело»: 45 лет назад. [Електронний ресурс] / Инна Аролович. Мы Здесь // Режим доступу : <http://newswe.com/index.php?go=Pages&in=view&id=8177> [18.10.2015].
3. Валентин Мороз. [Електронний ресурс] / Хроника текущих событий № 40 // Режим доступу : <http://www.memo.ru/history/diss/chr/> [20.10.2015].

4. Валентин Мороз на волі // Свобода. – Нью-Йорк, 1979. – № 95. – 4 с.
5. Вітаємо Григорія Вінса на волі // Патріярхат. – Філадельфія, 1979. – № 6 (96). – 32 с.
6. Выступления Сахарова. [Электронный ресурс] / Хроника текущих событий № 44 // Режим доступа : <http://www.memo.ru/history/diss/chr/> [20.10.2015].
7. Головина Т. «У меня есть небесное гражданство». [Электронный ресурс] / Тетяна Головина. Христианская газета // Режим доступа: <http://www.titel.ru/cz-archive/golowina-wins.html> [17.10.2015].
8. Дело Гинзбурга. [Электронный ресурс] / Хроника текущих событий № 48 // Режим доступа : <http://www.memo.ru/history/diss/chr/> [20.10.2015].
9. Заватски В. «Евангельское движение в СССР после Второй Мировой войны» / Вальтер Заватски. – Москва, 1995. – 508 с.
10. Капиани В. Протоколы сионских беглецов. [Электронный ресурс] / Вахтанг Капиани. Гулаг // Режим доступа: <http://www.kipiani.org/gulag/index.cgi?c=44> [25.10.2015].
11. Кіпіані В., Овсієнко В. Гель Іван Андрійович. Інтерв'ю. [Електронний ресурс] / Вахтанг Кіпіані, Василь Овсієнко. Дисидентський рух в Україні // Режим доступа: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1348418185> [19.10.2015].
12. Кошаровский Ю. Интервью с Эдуардом Кузнецовым. [Электронный ресурс] / Официальный сайт Ю. Кошаровского // Режим доступа : <http://kosharovsky.com/> [27.10.2015].
13. Кузнецов Э. Дневники / Эдуард Кузнецов. – Париж : Об'єднане Видавництво, 1973. – 374 с.
14. Ленинградский процесс «самолетчиков». [Электронный ресурс] / Хроника текущих событий №17 // Режим доступа : <http://www.memo.ru/history/diss/chr/> [20.10.2015].
15. Перенесієнко І. Про Валентина Мороза. [Електронний ресурс] / Ігор Перенесієнко. Українська Гельсінська спілка з прав людини // Режим доступа : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1216121144> [21.10.2015].
16. Попов В. Дело и судьба баптиста Георгия Винса. [Электронный ресурс] / Владимир Попов. Независимая // Режим доступа : <https://archive.is/20131129115540/ng.ru/history> [21.10.2015].
17. Советский союз. Евреи в советском Союзе в 1967-1985 гг. [Электронный ресурс] / Электронная еврейская энциклопедия // Режим доступа : <http://www.eleven.co.il/article/15420> [27.10.2015].
18. Справа Валентина Мороза : Документи. [Електронний ресурс] / Бібліотека Українського світу // Режим доступа: <http://1576.ua/books/1766> [19.10.2015].
19. Суд над Г. Винсом. [Электронный ресурс] / Хроника текущих событий № 35 // Режим доступа : <http://www.memo.ru/history/diss/chr/> [20.10.2015].
20. Энгель В. Евреи СССР в годы «застоя» (1967-1985 гг.). [Электронный ресурс] / Валерий Энгель. Курс лекций по истории евреев в России // Режим доступа : <http://jhistory.nfurman.com/russ/russ001-20.htm> [27.10.2015].
21. Ukrainians greet Ginzburg with flowers in Tarrytown, N. Y. // The Ukrainian Weekly. – Washigton, 1979. – № 106. – 16 p.
22. Dissidents for Spies, April 29, 1979. [Electronic resource] // The Washington Post // Режим доступа : <http://www.washingtonpost.com/archive/opinions/1979/04/29> [17.10.2015].
23. Carter J. Keeping Faith: Memoirs of a President / Jimmy Carter. – The University of Arkansas, 1995. – 640 p.
24. Klose K. Soviets Exchange 5 Dissidents for 2 Spies, April 28, 1979. [Electronic resource] / Kevin Klose. The Washington Post // Режим доступа : <http://www.washingtonpost.com/archive/politics/1979/04/28> [25.10.2015].
25. Memorandum of Conversation : Washington, April 23, 1979. Foreign Relations of the United States, 1977–1980, Volume VI, Soviet Union / U. S. Department of State // Режим доступа : <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1977-80v06/ch5> [13.10.2015].
26. Soviet Dissidents Arrives / The Middlebury Campus. – Vermont, 1979. – № 22. – 5 p.
27. USSR and USA Exchange Prisoners / Amnesty International Newsletter. – London, 1979. – № 9 (6). – 8 p.

Стаття надійшла до редколегії 11.12.2015.

Наталія Данылів

СОВЕТСКО-АМЕРИКАНСКИЙ ОБМЕН ЗАКЛЮЧЕННЫМИ 1979 Г.: ПРЕДПОСЫЛКИ, ОСОБЕННОСТИ, ПОСЛЕДСТВИЯ

В статье исследованы причины, особенности и последствия обмена в ночь с 27 на 28 апреля в 1979 г. пяти советских диссидентов на двух шпионов, задержанных и осужденных в США. Значительное внимание уделено освещению деятельности советских политзаключенных: Александра Гинзбурга, Эдуарда Кузнецова, Марка Дымищица, Георгия Винса, Валентина Мороза – до обмена.

Ключевые слова: обмен, политзаключенный, шпион, СССР, США, переговоры, Александр Гинзбург, Эдуард Кузнецов, Марк Дымищица, Георгий Винс, Валентин Мороз.

Natalia Danyliv

SOVIET-AMERICAN PRISONERS EXCHANGE 1979: BACKGROUND, FEATURES AND CONSEQUENCES

This article researches the reasons, characteristics and consequences exchange results of five Soviet dissidents and two Soviet spies who were arrested in the USA, that took place on the night from 27 to 28 April in 1979. In general this research describes one of the unforeseen stages in the history of US-Soviet relations. This paper also focuses on the examination of long-term negotiations, in which officials from both sides often debated several issues. The first question to which officials could not give a clear response it's a place where to be exchanged. Other – equally importantly, whom of dissident Soviet authorities are ready to release. The considerable attention is paid to the activity of political prisoners: Alexander Ginzburg, Edward Kuznetsov, Mark Dymshits, George Vince, Valentine Moroz – before and after.

Key words: *exchange, political prisoner, spy, USSR, USA, negotiation, Alexander Ginzburg, Eduard Kuznetsov, Mark Dymshits, George Vince, Valentyn Moroz.*